

69 χώρες

4.407 αθλητές

518 αθλήτριες

Η ΕΠΟΧΗ

Η δεκαετία του '50 σήμαινε οικονομική ανόρθωση για την διαιρεμένη Γερμανία και παρακμή για τις πρώην μεγάλες ευρωπαϊκές δυνάμεις. Όσο η Γερμανία ανορθωνόταν επίφοβη, η Βρετανία κατακυλούσε στον ρόλο του κομπάρσου. Στις 17 Οκτωβρίου του 1952, άρχισε η αποχώρησή της και από την Αίγυπτο του Φαρούκ. Την ίδια χρονιά, στα 77 του, ο Ουίνστον Τσόρτσιλ κέρδιζε τις εκλογές με στόχο να την βγάλει από τη γωνία. Ήταν αργά. Όπως και για τη Γαλλία, που θα έβλεπε στο χάσιμο του Ντιέν Μπιέν Φου (1954), στην Ινδοκίνα, τη διάλυση της παλιάς της αποικιακής αυτοκρατορίας.

Στον παγκόσμιο ορίζοντα αναδεικνυόταν η νέα μεγάλη δύναμη, οι ΗΠΑ που είχαν ανακαλύψει το απόλυτο όπλο: Την οικονομική διείσδυση και την χειραγώγηση των εταίρων μέσω των δολαρίων του σχεδίου Μάρσαλ κι όχι μόνο. Καλού κακού, με θεωρητικό άξονα το «δόγμα Τρούμαν», συντηρούσαν και εκσυγχρόνιζαν και την πολεμική τους μηχανή, προκειμένου να «υπερασπιστούν τον ελεύθερο κόσμο από την κομμουνιστική επιβουλή». Πολύ περισσότερο, που, από τα 1949, είχε προκύψει κι άλλος ένας εχθρός: Ο Μάο Τσε Τουνγκ που είχε επικρατήσει στην Κίνα.

Ζαλισμένοι οι Ευρωπαίοι προσπαθούσαν να συνέλθουν. Στις 18 Απριλίου του 1951, έξι χώρες συμφώνησαν να δημιουργήσουν την Κοινοπραξία Άνθρακα και Χάλυβα. Η συμφωνία μπήκε σε εφαρμογή και λειτούργησε αλλά πολύ νωρίς έγινε αντιληπτό ότι το μέλλον βρισκόταν στην ατομική ενέργεια. Οι έξι χώρες προχώρησαν σε διαπραγματεύσεις με στόχο να πετύχουν μια συμφωνία και σ' αυτόν τον τομέα. Σύντομα, άρχισε να ωριμάζει μια καινούργια ιδέα: Αφού ήταν δυνατή η συνεργασία στις πρώτες ύλες, γιατί να μην είναι και στα τελικά προϊόντα. Μια ευρωπαϊκή κοινή αγορά θα έλυσε πολλά ζητήματα.

Η ρήξη με τη Μόσχα, έκανε τη Γιουγκοσλαβία να χάσει το 60% των πόρων της αλλά οι καλοί Αμερικάνοι ήταν εκεί, έτοιμοι να βοηθήσουν. Απελευθέρωσαν τον σε αμερικανικές τράπεζες δεσμευμένο από το 1941 γιουγκοσλαβικό χρυσό. Και πρόσφεραν ένα δάνειο 55 εκατομμυρίων δολαρίων. Ταυτόχρονα, άνοιξαν οι αγορές της Βρετανίας και της Ιταλίας, ενώ ο Τίτο αναζητούσε έναν εθνικό δρόμο που να οδηγεί στον σοσιαλισμό. Στις 14 Νοεμβρίου του 1951, υπογραφόταν η στρατιωτική συμφωνία με τις Ηνωμένες Πολιτείες.

Ματωμένη κι εκτός ανατολικού μπλοκ, η Ελλάδα κινιόταν στον απόηχο του διχασμού. Στις 5 Ιανουαρίου του 1950, πρωθυπουργός ανέλαβε ο Τζον Θεοτόκης. Η άρση του στρατιωτικού νόμου δημοσιεύτηκε στις 9 Φεβρουαρίου του 1950. Οι εκλογές (22 Μαρτίου του 1951) ανέδειξαν κυβέρνηση με εναλλασσόμενους πρωθυπουργούς τον Νικόλαο Πλαστήρα και τον Σοφοκλή Βενιζέλο. Η Ελλάδα μπήκε στο ΝΑΤΟ στις 15 Μαΐου (η απόφαση της Βουλής, 18 Φεβρουαρίου του 1952). Ο Νίκος Ζαχαριάδης καταδικάστηκε ερήμην σε θάνατο (1953). Αυτοκτόνησε στη Σοβιετική Ένωση. Στο μεταξύ, με το σύστημα (πλειοψηφικό με στενή περιφέρεια) των εκλογών του 1952 (16 Νοεμβρίου), ο Ελληνικός Συναγερμός του στρατηγού Αλέξανδρου Παπάγου έβγαλε 247 βουλευτές με το 49,2% των ψήφων. Πλαστήρας και Τσαλδάρης δεν κατάφεραν να εκλεγούν ούτε βουλευτές.

ΤΟ ΓΕΓΟΝΟΣ

«Πάνω από την Ευρώπη υψώνεται ένα σιδηρούν παραπέτασμα», είχε πει ο γηραιός Ούιστον Τσόρτσιλ, περιγράφοντας από τη δική του σκοπιά την περίοδο του «ψυχρού πολέμου» που,

το 1952, βρισκόταν ήδη σε έξαρση. Κομμουνιστική και αντικομμουνιστική προπαγάνδα ανταγωνίζονταν άγρια η μια την άλλη. Ο στίβος και τα γήπεδα των αθλοπαιδιών μετατράπηκαν σε χώρους, όπου μετριόταν η αμερικανική ή η σοβιετική υπεροχή, ανάλογα με το αποτέλεσμα.

Η Φιλανδία ήταν παραδοσιακά ενταγμένη στη σφαίρα επιρροής της γειτονικής Ρωσίας, τσαρικής ή σοβιετικής, με πρόεδρο δημοκρατίας και πολιτική που φρόντιζαν να τηρούνται ίσες αποστάσεις από τις δύο υπερδυνάμεις. Ο Στάλιν βρήκε το Ελσίνκι βολικό για μια δυναμική παρουσία. Οι αγώνες πήραν την μορφή σκληρής αντιπαράθεσης με τους Αμερικανούς και τους Σοβιετικούς να αμιλλώνται, ποιοι θα συλλέξουν τα περισσότερα μετάλλια. Το σκορ έληξε 76 – 71 υπέρ των Αμερικανών, οι οποίοι είχαν να λένε ότι στα χρυσά «έσκισαν»: 40 κέρδισαν οι ΗΠΑ, μόλις 22 η Σοβιετική Ένωση.

Επιστρατεύτηκαν οι «καθοδηγητές»: Ναι μεν οι Σοβιετικοί έχασαν τη μάχη για πέντε μετάλλια, αλλά ουσιαστικά είναι οι νικητές, καθώς πρώτη φορά κατέβηκαν μεταπολεμικά σε ανάλογους αγώνες. Κι επιπλέον, οι Αμερικανοί θα έπαιρναν πολύ λιγότερα μετάλλια, αν δεν είχαν στις τάξεις τους μαύρους αθλητές, αυτούς τους οποίους ο αμερικανικός ρατσισμός καταπιέζει και θυμάται μόνο όταν είναι να τους εκμεταλλευτεί. Τέσσερα χρόνια αργότερα, στη Μελβούρνη, οι Σοβιετικοί θα έπαιρναν πανηγυρική ρεβάνς.

Με όλα αυτά, σχεδόν απαραίτητη πέρασε η επανεμφάνιση της Γερμανίας και της Ιαπωνίας, οι οποίες άλλωστε είχαν πολύ φτωχή αγωνιστική παρουσία. Αντίθετα, έλαμψαν τα αστέρια των Ούγγρων ποδοσφαιριστών, με την εθνική των Πούσκας, Χιντεγκούτι, Γκρόσιτς, Λόραντ, Κότσις, Μπουντ να κερδίζει στον τελικό 2-0 τη Γιουγκοσλαβία των Στάνκοβιτς, Μπόσκοφ.

Την Ολυμπιακή Φλόγα μετέφερε στο στάδιο ο βετεράνος πρωταθλητής Πάαβο Νούρμι, ο δρομέας που κατέκτησε εννιά χρυσά ολυμπιακά μετάλλια και δημιούργησε 29 παγκόσμια ρεκόρ. Η μεγάλη αυτή μορφή του αθλητισμού πέθανε στις 2 Οκτωβρίου του 1974 σε ηλικία 77 χρόνων. Άφησε την περιουσία του σε ίδρυμα ερευνών για καρδιακές παθήσεις.

ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ

Ο Εμίλ και η Ντάνα γεννήθηκαν στην Τσεχοσλοβακία, την ίδια μέρα: 19 Σεπτεμβρίου 1922. Συναντήθηκαν στους στίβους, αγαπήθηκαν, παντρεύτηκαν και, στα τριάντα τους, την ίδια πάλι ημέρα, στις 24 Ιουλίου του 1952, αναδείχθηκαν χρυσοί ολυμπιονίκες. Η διαφορά τους ήταν ότι για τον Εμίλ, το χρυσό εκείνης της ημέρας ήταν το δεύτερο που κέρδιζε, ενώ τον περίμενε ακόμα ένα προς το τέλος των αγώνων. Κι ακόμα, για την Ντάνα ήταν αρκετό να στείλει το ακόντιο πέρα από τα πενήντα μέτρα για να κερδίσει το μετάλλιο, ενώ ο Εμίλ χρειάστηκε να καλύψει πάνω από 65 χιλιόμετρα τρέχοντας για να μαζέψει τα δικά του. Δεν του είχαν κολλήσει άλλωστε άδικα τον χαρακτηρισμό «Ο άνθρωπος ατμομηχανή». Ήταν ο Εμίλ Ζάτοπεκ, μια από τις πιο μεγάλες μορφές του αθλητισμού.

Τον είπαν «Άνθρωπο ατμομηχανή», επειδή έτρεχε με στιλ «κουρασμένο». Το εξήγησε κάποτε, δηλώνοντας:

«Δεν ήμουνα τόσο μεγάλο ταλέντο, ώστε να μπορώ να γελάω όταν έτρεχα».

Η εποποιία του Εμίλ στο Ελσίνκι άρχισε στις 20 Ιουλίου με το αγώνισμα των 10.000 μέτρων. Νίκησε με τόσο μεγάλη διαφορά, ώστε είχε προλάβει να υπογράψει αυτόγραφα, να βρει και να φάει ένα πορτοκάλι και να φυλάξει μια φέτα που την πρόσφερε στον δεύτερο, όταν εκείνος αγκομαχώντας πέρασε τη γραμμή του τερματισμού. Τον ρώτησαν, αν θα μετάσχει και στην κούρσα των 5.000 μέτρων. Απάντησε:

«Λέω να τρέξω στον μαραθώνιο αλλά είναι σε μια βδομάδα κι ως τότε δεν θα έχω, τι να κάνω. Οπότε, μάλλον θα δοκιμάσω».

Η 24^η Ιουλίου ήταν η κρίσιμη ημέρα για το ζευγάρι. Στα 5.000 μ., ο Εμίλ είχε έναν πολύ δυνατό ανταγωνιστή, τον θρυλικό Βρετανό Τσαταγουέι, που όμως δεν είχε τύχη. Σκόνταψε κι έπεσε στα τελευταία λίγες δεκάδες μέτρα. Αξιόμαχος αντίπαλος άλλος δεν υπήρχε κι ο Ζάτοπεκ βγήκε εύκολα νικητής. Την ώρα της απονομής των μεταλλίων, η γυναίκα του είχε ξεκινήσει προθέρμανση για τον τελικό του ακοντισμού. Καθώς ο Εμίλ κατέβαινε από το βάθρο, η Ντάνα τον πλησίασε και του ζήτησε να δει το μετάλλιο. Το πήρε κι έφυγε.

Με βολή 50.47, πήρε τη νίκη και το δικό της χρυσό. Επί του οποίου ο Εμίλ πρόβαλε απαίτηση συνιδιοκτησίας: «Το μισό μου ανήκει, γιατί σου έφερα γούρι...». Η Ντάνα απάντησε:

«Αν νομίζεις ότι έτσι έχουν τα πράγματα, τότε δώσε το δικό σου να το κρατήσει όποια άλλη κοπέλα θέλεις και θα δούμε αν μπορεί να στείλει το ακόντιο πάνω από τα 50 μ.».

Με όλα αυτά, ο μαραθώνιος έπαιρνε καινούριο νόημα, καθώς στο παρελθόν ποτέ κανένας αθλητής δεν είχε καταφέρει να πάρει χρυσά μετάλλια και στα πέντε και στα δέκα χιλιόμετρα και στα πάνω από πενήντα που καλούνταν να καλύψουν οι μαραθωνοδρόμοι. Τον ρώτησαν, αν θα τρέξει κι απάντησε:

«Κοιτάξτε, αυτήν την στιγμή το σκορ της οικογένειας σε χρυσά είναι 2-1, κάτι πολύ ρευστό που με αναγκάζει να προσπαθήσω να αυξήσω τη διαφορά για να σιγουρέψω τη νίκη».

Στον αγώνα, ο Ζάτοπεκ, ακολούθησε συντηρητικό ρυθμό και δεν ρισκάρισε να αυξήσει ταχύτητα παρά μόνο όταν πήρε ειδήση ότι οι αντίπαλοί του είχαν κουραστεί. Τότε, τάχυνε το βήμα και με τον γνωστό του τρόπο πέταξε προς την νίκη.

Ήταν πια για πάντα ένας ήρωας των Ολυμπιακών Αγώνων, τιμή για τον στρατό της πατρίδας του, όπου υπηρετούσε αντισυνταγματάρχης. Δεν χώνεψε όμως τη σοβιετική εισβολή στην Πράγα το 1968 και υπέγραψε μανιφέστα διαμαρτυρίας. Τον αποστράτευσαν. Τον προσέλαβαν στον δήμο, εργάστηκε αργότερα διερμηνέας, άλλαξε αρκετές δουλειές και τελικά αποκαταστάθηκε. Ως τότε όμως, πολύ νερό είχε τρέξει στο αυλάκι. Πέθανε στις 22 Νοεμβρίου του 2000.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ

Με 53 αθλητές πήγε η ελληνική ολυμπιακή αποστολή στο Ελσίνκι. Ανάμεσά τους, οι εθνικές ποδοσφαίρου και μπάσκετ, που θα μετείχαν στα προκριματικά, καθώς προολυμπιακά τουρνουά τότε δεν υπήρχαν.

Η εθνική ομάδα ποδοσφαίρου έχασε το μοναδικό της παιχνίδι από την Δανία με 2 - 1 στην πόλη Τάμπερε και μόλις διασώθηκε από συντριβή, χάρη στην εκπληκτική απόδοση του τερματοφύλακα Πεντζαρόπουλου που έμεινε στην ιστορία ως «ο ήρωας του Τάμπερε».

Η εθνική μπάσκετ με τους Ματθαίου, Μήλα, Λάμπρου, Ταλιαδώρο ξεκίνησε πολύ άσχημα χάνοντας 75 - 38 από την Ουγγαρία, αλλά στη συνέχεια κέρδισε το Ισραήλ με 54 - 52 και έπαιξε πάλι με την Ουγγαρία για μια θέση στους Ολυμπιακούς Αγώνες. Ούτε αυτή τη φορά τα κατάφερε: Έχασε αξιοπρεπώς 47 - 44.

Στον στίβο, μόνο ο Νίκος Σύλλας κατάφερε να μπει σε τελικούς: βγήκε ένατος στη δισκοβολία με βολή 48.99.

Ο παλαιστής Α. Γεωργούλης στα βαρέα βάρη της ελληνορωμαϊκής και ο σκοπευτής Γιάννης Κούτσης που συγκέντρωσε 187 βαθμούς στους πήλινους δίσκους βγήκαν έκτοι.

ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΑ

* Η Δανέζα Λιζ Χάρτελ ήταν πρωταθλήτρια της ιππασίας αλλά το 1944 έμεινε παράλυτη. Δεν το έβαλε κάτω, ξεκίνησε εντατική θεραπεία και ασκήσεις. Κατάφερε κάποια στιγμή να κινεί το ένα χέρι, έπειτα το άλλο και τέλος το κορμί της. Τα πόδια εξακολουθούσαν να είναι

παράλυτα αλλά μετακινιόταν με πατερίτσες. Δεν είχε ξεχάσει την ιππασία. Κατάφερε να μπορεί να ιππεύει, παρ' όλο που ήταν παράλυτη από τη μέση και κάτω. Στο Ελσίνκι, αναδείχθηκε δεύτερη ολυμπιονίκης στο ντρεσάζ. Ανέβηκε στο βάθρο με τη βοήθεια του Σουηδού Σεντ Κουρ, χρυσού ολυμπιονίκη και μοναδικού που την είχε νικήσει.

* Τέσσερις δρομείς έπεσαν ταυτόχρονα στο νήμα, στον δρόμο 100 μ. Και οι τέσσερις πέτυχαν χρόνο 10.4. Η ετυμηγορία του φώτο φίνις έβγαλε την τελική κατάταξη που ήταν: Ρεμιτζίνο (ΗΠΑ), Μακ Κένλι (Τζαμάικα), Μπέιλι (Βρετανία), Σμιθ (ΗΠΑ).

* Η Εθνική ομάδα ποδοσφαίρου της Σοβιετικής Ένωσης έχανε 5 - 0 μόλις 15 λεπτά πριν τη λήξη του αγώνα της με την Γιουγκοσλαβία. Κατάφερε να ισοφαρίσει 5-5 αλλά η τύχη της τελείωσε στο 90: Έχασε το ματς στην παράταση.

* Ο Αμερικανός χρυσός Ολυμπιονίκης της πυγμαχίας στα 81 κ. Λι Νόρβιλ συνελήφθη το 1948 από την αστυνομία του Κεντάκι γιατί ήταν ο πρώτος μαύρος που τόλμησε να ανέβει σε λεωφορείο γεμάτο λευκούς.

* Ένα μικρό χωριό της Αυστραλίας πανηγύριζε πέντε ολόκληρες μέρες για την νίκη μιας συμπατριώτισσας τους στο Ελσίνκι. Πάρτι και παρελάσεις έδιναν κι έπαιρναν στο Λάιτγκουου εξαιτίας του θριάμβου της Μάρτζορι Τζάκσον στα 100 μ. με 11.5. Λίγες μέρες αργότερα, όταν η Αυστραλέζα πρωταθλήτρια επέστρεψε στο χωριό της, βρήκε όλους τους κατοίκους να την περιμένουν στην πλατεία, μπροστά σε ένα τεράστιο κέικ που ζύγιζε 50 κιλά, όσο και το ίνδαλμά τους. Η Μάρτζορι, άλλωστε, τους είχε κάνει διπλά ευτυχισμένους, καθώς είχε στο μεταξύ κερδίσει και τα 200 μ. με 23.7.

* Η συντριβή των Σοβιετικών από τους Αμερικανούς στα προκριματικά του μπάσκετ με 86 - 58 τους έκανε πολύ προσεκτικούς στον τελικό, όπου οι δύο ομάδες ξανασυναντήθηκαν. Πάλι κέρδισαν οι Αμερικάνοι, αλλά αυτή τη φορά μόλις 36-25 (ημίχρονο 17-15), καθώς οι αντίπαλοι τους συνεχώς πάγωναν το παιχνίδι.

* Την παράσταση στο μπάσκετ έκλεψε η Ουρουγουάη που πήρε το χάλκινο μετάλλιο. Όχι για το μετάλλιο αλλά για τα «πολεμικά ανακοινωθέντα» που εκδίδονταν μετά από κάθε αγώνα της με απαρίθμηση των απωλειών του αντιπάλου: Οι παίκτες της έστειλαν στο νοσοκομείο τρεις Σοβιετικούς και δυο Αμερικανούς. Ο μικρός τελικός τέλειωσε με τέσσερις

Ουρουγουανούς και τρεις Αργεντινούς να επιζούν στο παρκέ και με σκορ 68 - 59.

ΞΕΡΕΤΕ ΟΤΙ;

* Η Σοβιετική νικήτρια της δισκοβολίας, Νίνα Ρομάσκοβα, είχε συλληφθεί για κλοπή γυναικείου καπέλου από κεντρικό κατάστημα...

* Ο Γερμανός αρσιβαρίστας πρωταθλητής στα βαρέα έκανε προπόνηση σπίτι το με βάρη που είχε φτιάξει μόνος του και πολλές φορές, αντί για βάρη, σήκωνε την γυναίκα του και το παιδί τους...

* Ο Τούρκος Αντίλ Ατάν, χάλκινο μετάλλιο στα 90 κ. στην πάλη, δολοφονήθηκε από τον συναθλητή του Καζανφέρ Μπιλγκέ, χρυσό Ολυμπιονίκη το 1948 στα 63 κιλά. Είχαν τσακωθεί για επιχειρηματικές διαφορές.

* Ο Ούγγρος νικητής στα 73 κ. της ελληνορωμαϊκής πάλης, Μίκλος Σίλβασι, είχε χτυπηθεί με αυτόματο όπλο στο αριστερό πόδι, δουλεύοντας ως αστυνομικός. Χάρη στη φοβερή του θέληση, ξεπέρασε την παραλυσία που του δημιουργήθηκε και γύρισε στους αγώνες...

(Εθνος, Αύγουστος 2004) (τελευταία επεξεργασία, 4.8.2009)